

UDK 613.8:004.738.5(497.11)

ISSN 035-2899, 39(2014) br.2 p.66-77

UPOTREBA INTERNETA KOD ĐAKA U KNJAŽEVCU

USE OF THE INTERNET WITH STUDENTS IN KNJAZEVAC

Dragana Mitrović (1), Jovica Đorđević (2), Danijela Ćirić (3), Emilio Miletić (4), Miloš Bogoslović (5), Miljana Mladenović (6), Milan Đorđević (7)

(1) SLUŽBA ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU PREDŠKOLSKE I ŠKOLSKE DECE SA MEDICINOM SPORTA I SAVETOVALIŠTEM ZA MLADE, ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC, (2) ZD KRANJ, SLOVENIJA, (3) DOM ZDRAVLJA ZAJEČAR, (4) SLUŽBA HITNE MEDICINSKE POMOĆI, ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC, (5) DOM ZDRAVLJA DOLJEVAC, (6) MEDICINSKI FAKULTET NIŠ, (7) SLUŽBA HITNE MEDICINSKE POMOĆI, DOM ZDRAVLJA JAGODINA

Sažetak: Bezbedno korišćenje interneta podrazumeva psihičku i fizičku zaštitu osobe prilikom obavljanja aktivnosti na internetu. Zavisnost od interneta je klinički poremećaj sa snažnim negativnim posledicama na socijalno, radno, porodično, finansijsko i ekonomsko funkcionisanje ličnosti. Cilj rada je da prikaže rasprostranjenost upotrebe interneta kod mladih u knjaževačkim osnovnim i srednjim školama. Materijal i metode: anketiranje ispitanika je obavljeno u toku februara 2014. godine. Anketiranje učenika bilo je anonimno i obavljeno je od strane dr Dragane Mitrović. Anketu je kreirala dr Dragana Mitrović, lekar na specijalizaciji iz Pedijatrije, član Savetovaništa za mlade, po ugledu na anketu korišćenu u istraživanju doktorke Branislave Stanimirov, pedijatra iz Novog Sada. Anketirano je 316 učenika osnovnih i srednjih škola u Knjaževcu, starosti 13-16 godina, metodom slučajnog uzorka. Anketa se sastoji od 11 pitanja. Prosečna starost ispitanika je 14 godina. Rezultati i diskusija: od 316 anketiranih učenika, 99,37% koristi internet (99,40% dečaka i 99,32% devojčica). Duže od sat vremena na internetu provodi 64,87% (61,31% dečaka i 68,92% devojčica); 30-60 minuta na internetu provodi 26,90% (28,57% dečaka i 25% devojčica), manje od 30 minuta provodi 7,60% dece (9,52% dečaka i 5,40% devojčica), dok na internetu ne provodi svoje vreme svega 0,63% učenika (0,60% dečaka i 0,68% devojčica). Svakog dana internet koristi 82,59% dece (81,55% dečaka i 83,78% devojčica), nekoliko puta nedeljno 16,46% (17,26% dečaka i 15,54% devojčica), jednom mesečno internet koristi 0,32% dece (0,32% dečaka i 0% devojčica), dok internet nikada ne koristi svega 0,63% (0,60% dečaka i 0,67% devojčica). Zbog korišćenja interneta, noću redovno ne spava 30,38% dece (27,98% dečaka i 33,11% devojčica), školske obaveze zapostavlja njih 22,78% (29,76% dečaka i 21,62% devojčica). Porodične obaveze zapostavlja 15,19% ispitanika (16,01% dečaka i 14,19% devojčica). Facebook profil ima 92,41% dece (91,61% dečaka i 93,24% devojčica). Njih 60,76% ima profil samo na Facebook-u (66,07% dečaka i 54,73% devojčica), a na Facebook-u i još nekoliko socijalnih mreža profil ima 31,65% dece (25,60% dečaka i 38,51% devojčica). Sportom se profesionalno ili rekreativno bavi 54,75% dece (69,05% dečaka i 67,26% devojčica). Svoj krug realnih prijatelja je uz pomoć interneta proširilo 66,46% učenika (67,26% dečaka i 65,54% devojčica). Đaci najviše koriste internet radi zabave, njih 84,49% (86,31% dečaka i 82,43% devojčica), dok radi učenja, saznanja o nečem novom to čini 15,51% đaka (13,09% dečaka i 17,57% devojčica). Uz internet svoje slobodno vreme provodi 49,37% ispitanika (46,43% dečaka i 46,62% devojčica), sportom se u slobodno vreme bavi njih 16,77% (23,81% dečaka i 8,78% devojčica); u društvu sa porodicom i prijateljima slobodno vreme provodi 22,15% dece (19,05% dečaka i 25,68% devojčica), uz TV program to čini 3,48% dece (3,57% dečaka i 9,46% devojčica), knjige u slobodno vreme čita 5,38% (2,98% dečaka i 8,11% devojčica), dok se ostalim aktivnostima bavi 2,85% dece (4,17% dečaka i 1,35% devojčica). Zaključak: Dobijeni rezultati pokazuju da je upotreba interneta veoma česta pojava među adolescentima. Veliki broj dece svakodnevno provodi vreme uz internet, i to duže od sat vremena, i to češće devojčice. Neretko adolescenti ne spavaju redovno, što je češće kod devojčica, a takođe zapostavljaju svoje školske i porodične obaveze, mahom dečaci. Veoma veliki broj dece ima profil na Facebook-u, a neretko imaju profile na drugim socijalnim mrežama istovremeno. Dečaci češće imaju samo profil na Facebook-u devojčice imaju češće više profila na više mreža. Veliki broj dece se izjasnio da je stekao nove „realne” prijatelje uz pomoć interneta i da internet koriste više radi zabave, a manje radi učenja. Najveći broj dece slobodno vreme provodi uz internet, nešto manje baveći se sportom, i to češće dečaci, i družeći se sa porodicom i prijateljima, a to čine češće devojčice, a najmanje čitajući knjige i uz TV program, što više čine devojčice. Preventivne aktivnosti treba usmeriti ka promociji zdravih stilova života i prevenciji izazivanja zavisnosti od interneta kod dece.

Adresa autora: Dragana Mitrović, Služba za zdravstvenu zaštitu predškolske i školske dece sa medicinom sporta i savetovaništem za mlade, Zdravstveni centar Knjaževac, Vidovdanska 50, 19350 Knjaževac, Srbija;
E-mail: draganamitrovic1981@gmail.com

Rad primljen: 1. 3. 2014. Rad prihvaćen: 17. 3. 2014. Elektronska verzija objavljena: 15. 8. 2014.

www.tmg.org.rs

Ključne reči: internet, adolescent, zavisnost

Summary: Safe internet is characterized by mental and physical protection of people on the internet. Internet addiction is a clinical disorder with strong negative effects on social, working, family, financial and economic functioning of a personality. The aim of this paper is to show the prevalence of internet use among young people in primary and secondary schools in Knjaževac. Materials and methods: The survey was conducted in February 2014. It was anonymous and carried out by Dr Dragana Mitrović. The survey was created by Dr Dragana Mitrović, a trainee doctor in paediatrics, a member of the Youth Counselling Department, similar to the survey used in the research of Dr Branislava Stanimirov, a paediatrician from Novi Sad. 316 students were surveyed in Knjaževac, aged 13-16, by the method of random sampling. The survey consisted of 11 questions. The mean age was 14. Results and discussion: 99.37% use the internet (99.40% boys and 99.32% girls). 64.87% (61.31% boys and 68.92% girls) spend more than an hour on the internet, 26.90% students (28.57% boys and 25% girls) spend 30-60 minutes on the internet, 7.60% of the children (9.52% boys and 5.40% girls) spend less than 30 minutes, while only 0.63% of students (0.60% boys and 0.68% girls) do not spend their time on the internet. 82.59% of the children use the internet every day (81.55% boys and 83.78% girls), 16.46% of the children use the internet a few times a week (17.26% boys and 15.54% girls), 0.32% of the children use the internet on a monthly basis (0.32% boys and 0% girls), but only 0.63% never use the internet (0.60% boys and 0.67% girls). 30.38% of the children do not sleep at night regularly (27.98% boys and 33.11% girls), 22.78% neglect school responsibilities (29.76% boys and 21.62% girls). 15.19% of respondents neglect family responsibilities (16.01% boys and 14.19% girls). 92.41% of the children have a Facebook profile (91.61% boys and 93.24% girls). 60.76% have a profile on Facebook (66.07% boys and 54.73% girls), and 31.65% of the children have profiles on Facebook and several other social networks (25.60% boys and 38.51% girls). 54.75% of the children go in for sports recreationally or professionally (69.05% boys and 67.26% girls). The internet has caused new friendships for 66.46% students (67.26% boys and 65.54% girls). Most students, 84.49% use the internet for entertainment (86.31% boys and 82.43% girls), 15.51% of students use the internet for learning (13.09% boys and 17.57% girls). 49.37% of the respondents spend their free time on the internet (46.43% boys and 46.62% girls), 16.77% of students spend their free time doing sport (23.81% boys and 8.78% girls), 22.15% of the children spend their free time with friends and family (19.05% boys and 25.68% girls), 3.48% of the children watch television (3.57% boys and 9.46% girls), 5.38% of the children read books (2.98% boys and 8.11% girls), 2.85% of children turn to other activities (4.17% boys and 1.35% girls). Conclusion: A large number of children use the internet. A large number of children spend more than an hour every day on the internet, girls more often than boys. Teens often do not sleep regularly, girls more often, and also neglect their school and family responsibilities, boys do it more often. A very large number of children have a profile on Facebook, and often have profiles on other social networks at the same time. Boys often have one profile on Facebook, but girls have more profiles at different networks. A very large number of children report to have acquired new "real friends" owing to the internet. They use the internet rather for fun than for learning. Most children spend their free time on the internet. A less number of children do sports and that is more often done by boys and fewer children spend time with family and friends and that is often done by girls. The least amount of time is spent reading books and watching TV and it is more often done by girls. Preventive activities should be directed at prevention of internet addiction.

Keywords: the internet, adolescent, addiction

UVOD

Prvi oblici elektronske zavisnosti javili su se još pedesetih godina dvadesetog veka kada su se pojavili aparati za igru (fliperi). Osamdesetih godina počela je era video igara, koja je kod nas trajala do polovine devedesetih, kada je zapažen prelazak na računare i konzole. Kasnije se pojavilo masovno korišćenje računara, a povećao se i broj pretplatnika internet usluga. Paralelno sa razvojem i širenjem internet mreže, u isto vreme su se pojavila pozitivna očekivanja, ali i negativne reakcije. Negativne reakcije uglavnom su se odnosile na sve veću potrebu za korišćenjem interneta. Fenomen ozbiljnosti ekcesivne upotrebe interneta najbolje

ilustruje predlog da nova Američka klasifikacija mentalnih poremećaja (DSM-V) ovaj fenomen uvrsti u posebnu kategoriju kibernetičkih poremećaja. Tu bi, pored zavisnosti od interneta, spadale i sve forme zloupotrebe modernih tehničkih sredstava, kao što su mobilni telefoni, kompjuteri i video igrice [1]. Bezbedno korišćenje interneta podrazumeva psihičku i fizičku zaštitu osobe prilikom obavljanja aktivnosti na internetu [2]. Zavisnost od interneta je klinički poremećaj sa snažnim negativnim posledicama na socijalno, radno, porodično, finansijsko i ekonomsko funkcionisanje ličnosti [3].

CILJ RADA

Cilj našeg rada je da prikaže rasprostranjenost upotrebe interneta kod mladih u knjaževačkim osnovnim i srednjim školama.

MATERIJAL I METODE

Anketiranje ispitanika obavljeno je u toku februara 2014. godine. Anketiranje učenika bilo je anonimno i obavljeno je od strane dr Dragane Mitrović. Anketu je kreirala dr Dragana Mitrović, lekar na specijalizaciji iz Pedijatrije, zaposlena u Savetovalištu za mlade, po ugledu na anketu korišćenu u istraživanju doktorke Branislave

Stanimirov, pedijatra iz Novog Sada. Anketirano je 316 učenika osnovnih i srednjih škola u Knjaževcu, starosti 13-16 godina, metodom slučajnog uzorka. Prosečna starost ispitanika je 14 godina. Ispitivanim adolescentima je pre sprovođenja ankete objašnjena svrha anketiranja, a zatim im je dato uputstvo o načinu popunjavanja ankete. Anketa se sastoji od 11 pitanja (slika br. 1).

Podaci u radu su prikazani deskriptivno, grafički i tabelarno, a statistička obrada dobijenih podataka vršena je pomoću distribucije frekvence i neposredne analize tabelarnih, grafičkih i deskriptivnih podataka.

Slika 1. Prikaz ankete koja je sprovedena u knjaževačkim osnovnim i srednjim školama.

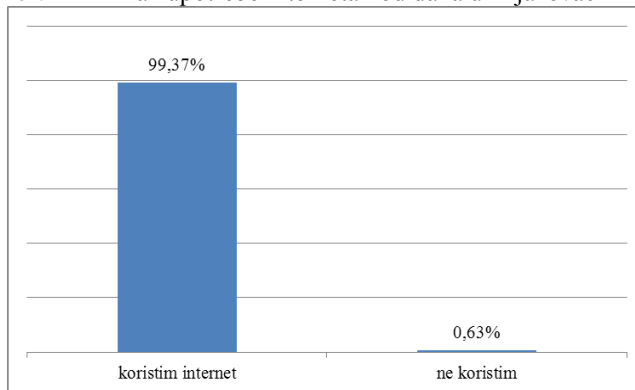
UPITNIK ZA UČENIKE OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA				
Pol	razred,	škola,	godišće
.....				
.....				
MOLIMO TE DA NA OVA PITANJA ISKRENO ODGOVORIŠ ZAOKRUŽIVANJEM JEDNOG PONUĐENOG ODGOVORA! NIJE POTREBNO DA POTPISUJEŠ SVOJE IME!!!				
1. Da li koristiš internet?				
a) da		b) ne		
2. Koliko dugo vremena u toku dana provodiš na internetu?				
a) ne provodim vreme na internetu				
b) manje od 30 minuta				
c) 30-60minuta				
d) duže od sat vremena				
3. Koliko često koristiš internet?				
a) svakog dana				
b) nekoliko puta nedeljno				
c) jednom mesečno				
d) ne koristim internet nikada				
4. Da li, ako koristiš internet, zbog toga ne spavaš redovno noću?				
a) da		b) ne		
5. Da li zapostavljaš školske obaveze zbog interneta?				
a) da		b) ne		
6. Da li zapostavljaš porodične obaveze zbog interneta?				
a) da		b) ne		
7. Da li imaš profil na nekoj od društvenih mreža? Ako imaš, napiši na kojoj, hvala ☺				
a) da, na.....		b) ne, nemam		
8. Da li se baviš nekim sportom profesionalno ili rekreativno?				
a) da		b) ne		
9. Da li si proširio svoj krug „realnih” prijatelja uz pomoć interneta?				
a) da		b) ne		
10. Zbog čega više koristiš internet?				
a) zbog zabave				
b) da bih naučio nešto novo uz pomoć interneta				
11. Kako najčešće provodiš svoje slobodno vreme?				
a) uz internet		c) u društvu sa porodicom i prijateljima		
b) bavim se sportom		d) uz televiziju		
e) čitam knjige		f) ostalo (napiši, hvala ☺).....		
HVALA NA SARADNJI ☺				

REZULTATI

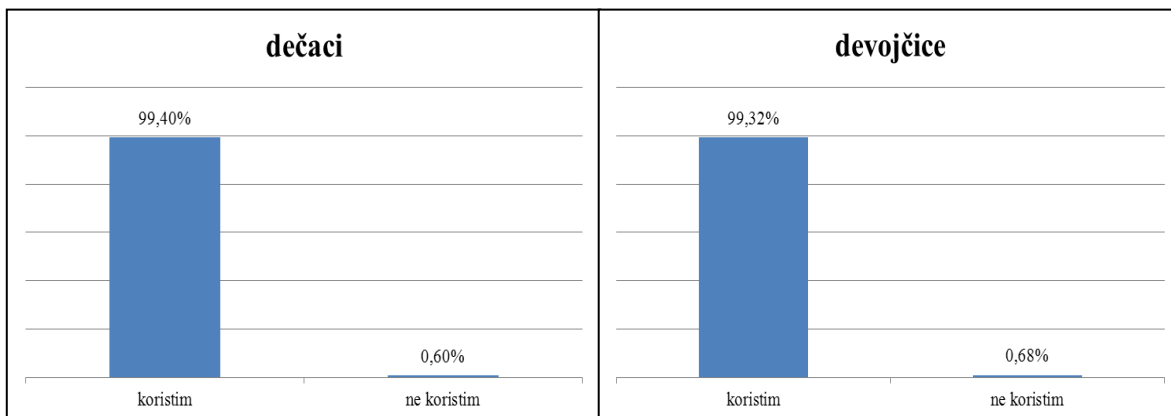
Od 316 anketiranih učenika, 99,37% koristi internet (99,40% dečaka i 99,32% devojčica) (grafikoni br. 1 i br. 2). Duže od sat vremena na internetu provodi 64,87% (61,31% dečaka i 68,92% devojčica), 30-60 minuta na internetu provodi 26,90% (28,57% dečaka i 25% devojčica), manje od 30 minuta provodi 7,60% dece (9,52% dečaka i 5,40% devojčica), dok na internetu ne provodi svoje vreme svega 0,63% učenika (0,60% dečaka i 0,68% devojčica – grafikoni br. 3 i br. 4). Svakog dana internet koristi 82,59% dece (81,55% dečaka i 83,78% devojčica), nekoliko puta nedeljno 16,46% (17,26% dečaka i 15,54% devojčica), jednom mesečno internet koristi 0,32% dece (0,32% dečaka i 0% devojčica), dok nikada ne koristi internet svega 0,63% (0,60% dečaka i 0,67% devojčica – grafikoni br. 5 i br. 6). Zbog korišćenja interneta, noću redovno ne spava 30,38% dece (27,98% dečaka i 33,11% devojčica), školske obaveze zapostavlja njih 22,78% (29,76% dečaka i 21,62% devojčica). Porodične obaveze zapostavlja 15,19% ispitanika (16,01% dečaka i 14,19% devojčica – tabele br. 1 i br. 2). Fejsbuk profil ima 92,41% dece (91,61% dečaka i 93,24% devojčica). Njih 60,76% ima profil samo na fejsbuku (66,07% dečaka i

54,73% devojčica), a na fejsbuku i još nekoliko socijalnih mreža profil ima 31,65% dece (25,60% dečaka i 38,51% devojčica – grafikoni br. 7 i br. 8). Sportom se profesionalno ili rekreativno bavi 54,75% dece (69,05% dečaka i 67,26% devojčica – grafikoni br. 9 i br. 10). Svoj krug realnih prijatelja uz pomoć interneta proširilo je 66,46% učenika (67,26% dečaka i 65,54% devojčica – grafikoni br. 11 i br. 12). Đaci najviše koriste internet radi zabave, njih 84,49% (86,31% dečaka i 82,43% devojčica), dok radi učenja, saznanja o nečem novom to čini 15,51% đaka (13,09% dečaka i 17,57% devojčica – grafikoni br. 13 i br. 14). Uz internet svoje slobodno vreme provodi 49,37% ispitanika (46,43% dečaka i 46,62% devojčica), sportom se u slobodno vreme bavi njih 16,77% (23,81% dečaka i 8,78% devojčica), u društvu sa porodicom i prijateljima slobodno vreme provodi 22,15% dece (19,05% dečaka i 25,68% devojčica), uz TV program to čini 3,48% dece (3,57% dečaka i 9,46% devojčica); knjige u slobodno vreme čita 5,38% (2,98% dečaka i 8,11% devojčica), dok se ostalim aktivnostima bavi 2,85% dece (4,17% dečaka i 1,35% devojčica – grafikoni br. 15 i br. 16).

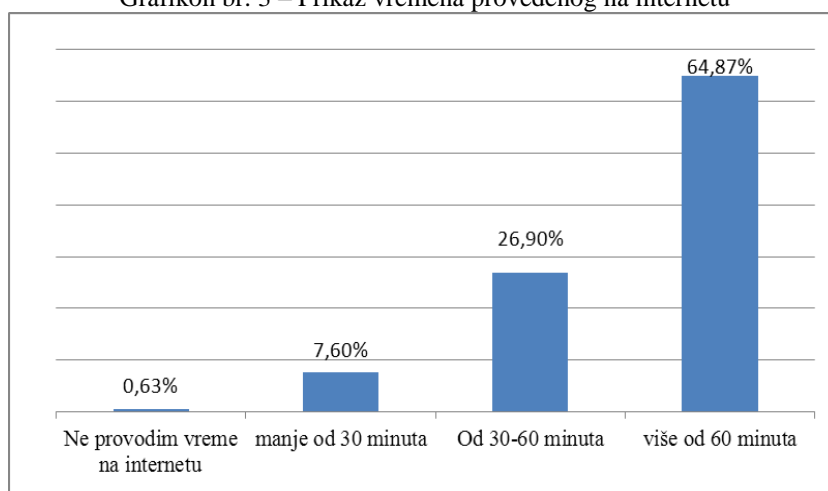
Grafikon br. 1 – Prikaz upotrebe interneta kod đaka u knjaževačkim školama.

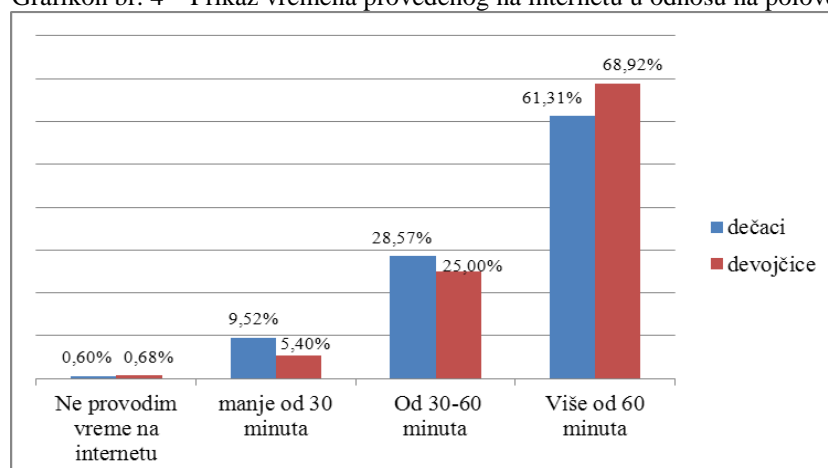
Grafikon br. 2 – Prikaz upotrebe interneta prema polovima kod đaka u knjaževačkim školama

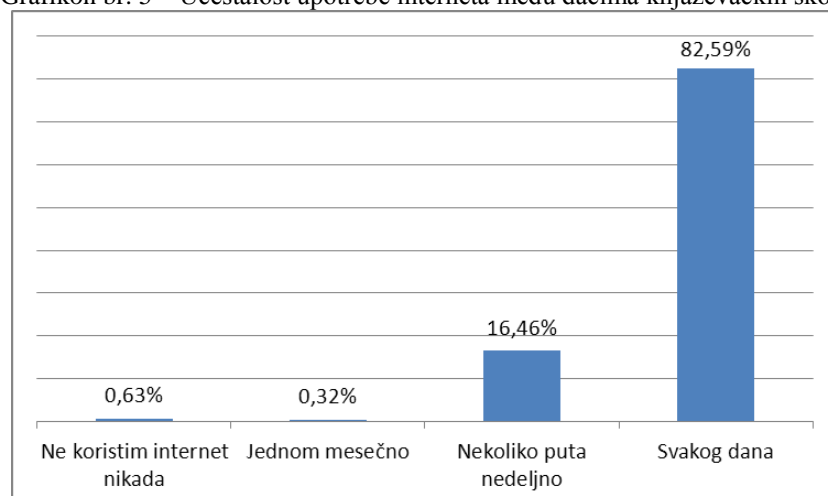
Grafikon br. 3 – Prikaz vremena provedenog na internetu

Grafikon br. 4 – Prikaz vremena provedenog na internetu u odnosu na polove

Grafikon br. 5 – Učestalost upotrebe interneta među đacima knjaževačkih škola

Grafikon br. 6 – Učestalost upotrebe interneta među đacima knjaževačkih škola u odnosu na polove

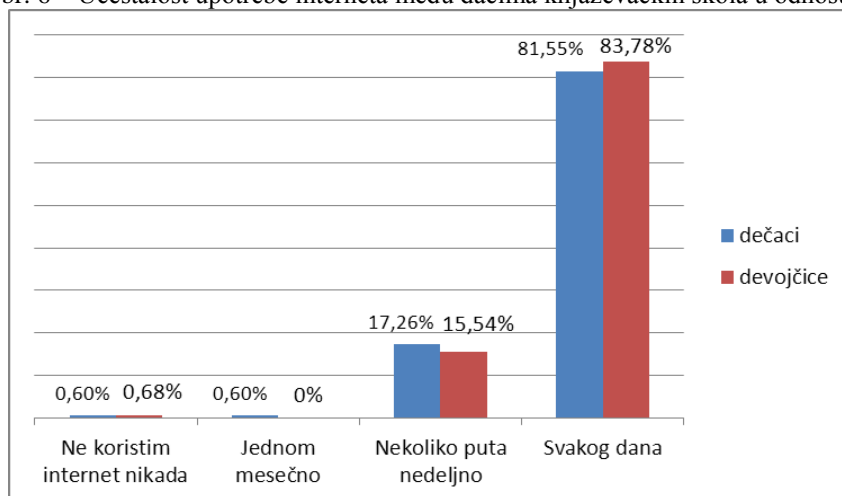

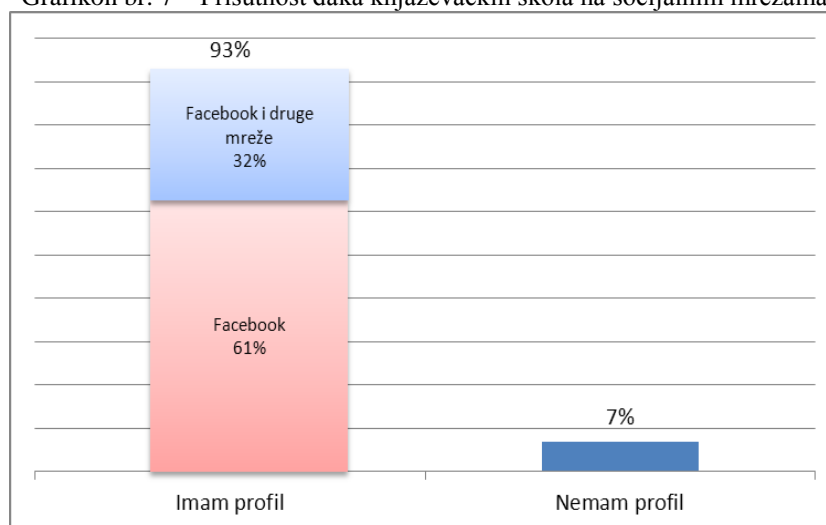
Tabela br. 1 – Navike adolescenata vezane za upotrebu interneta

	Da li zbog upotrebe interneta ne spavaš redovno noću?		Da li zbog upotrebe interneta zapostavljaš školske obaveze?		Da li zbog upotrebe interneta zapostavljaš porodične obaveze?	
	n	%	n	%	n	%
DA	96	30,38	82	22,78	48	15,19
NE	220	69,62	234	77,22	268	84,81
Ukupno	316	100	316	100	316	100

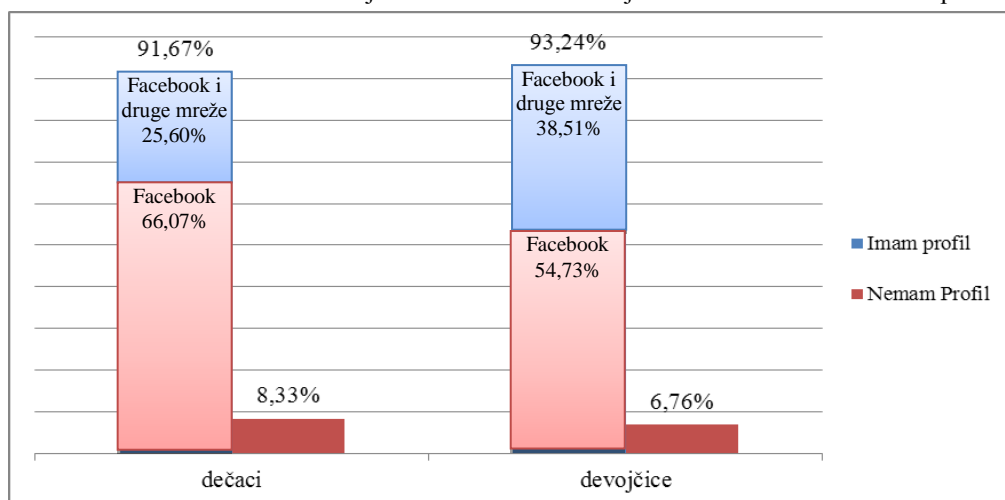
Tabela br. 2 – Navike adolescenata vezane za upotrebu internet u odnosu na polove

	Da li zbog upotrebe interneta ne spavaš redovno noću?				Da li zbog upotrebe interneta zapostavljaš školske obaveze?				Da li zbog upotrebe interneta zapostavljaš porodične obaveze?			
	Dečaci		Devojčice		Dečaci		Devojčice		Dečaci		Devojčice	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
DA	47	27,98	49	33,11	50	29,76	32	21,62	27	16,07	21	14,19
NE	121	72,02	99	66,89	118	70,24	116	78,38	141	83,93	127	85,81
Ukupno	168	100	148	100	168	100	148	100	168	100	148	100

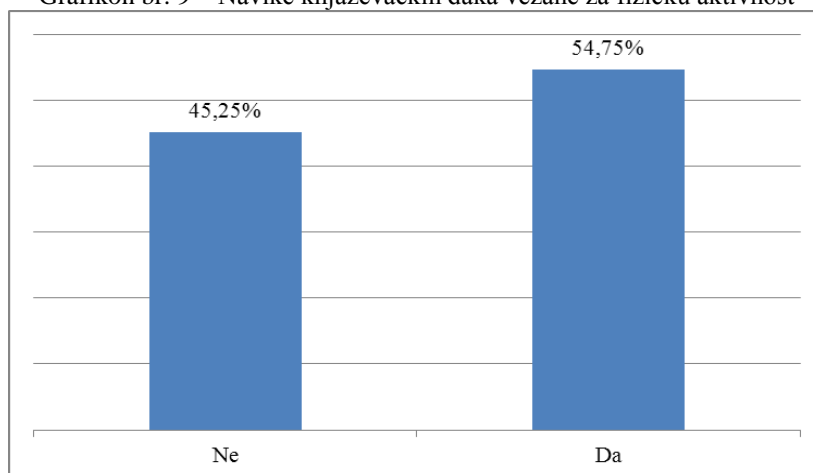
Grafikon br. 7 – Prisutnost đaka knjaževačkih škola na socijalnim mrežama

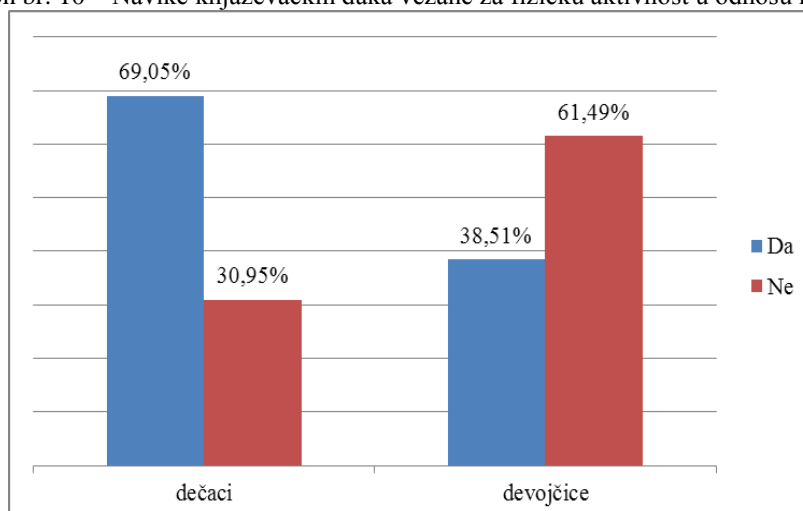
Grafikon br. 8 – Prisutnost đaka knjaževačkih škola na socijalnim mrežama u odnosu na polove

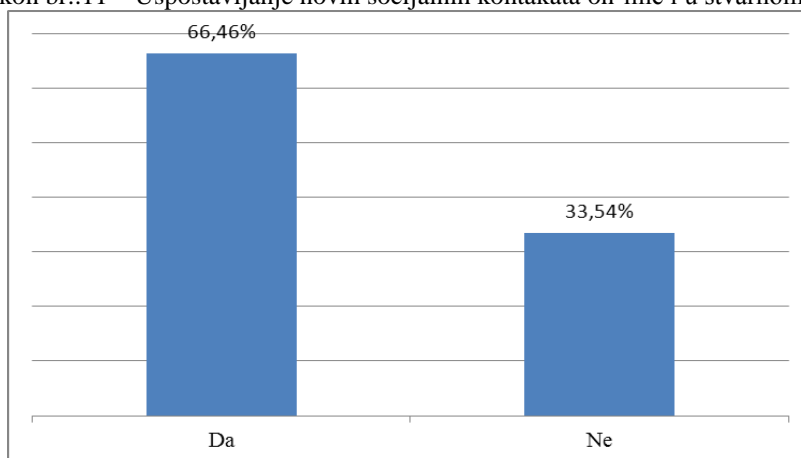
Grafikon br. 9 – Navike knjaževačkih đaka vezane za fizičku aktivnost

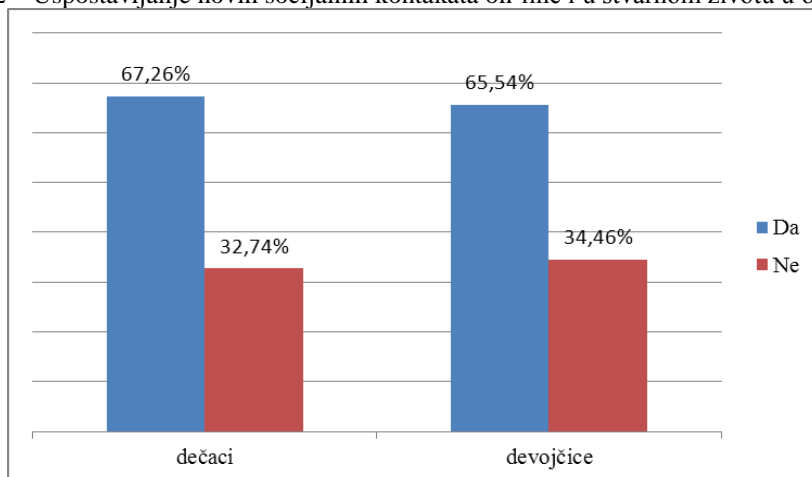
Grafikon br. 10 – Navike knjaževačkih đaka vezane za fizičku aktivnost u odnosu na polove

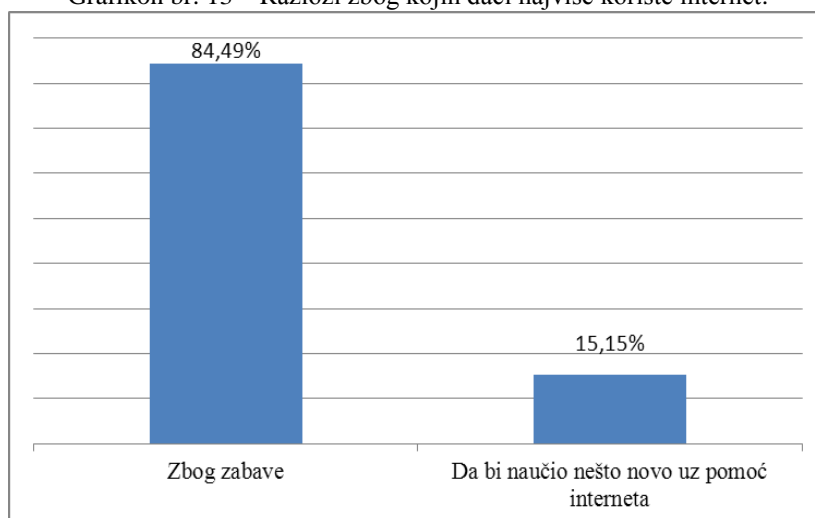
Grafikon br..11 – Uspostavljanje novih socijalnih kontakata on-line i u stvarnom životu

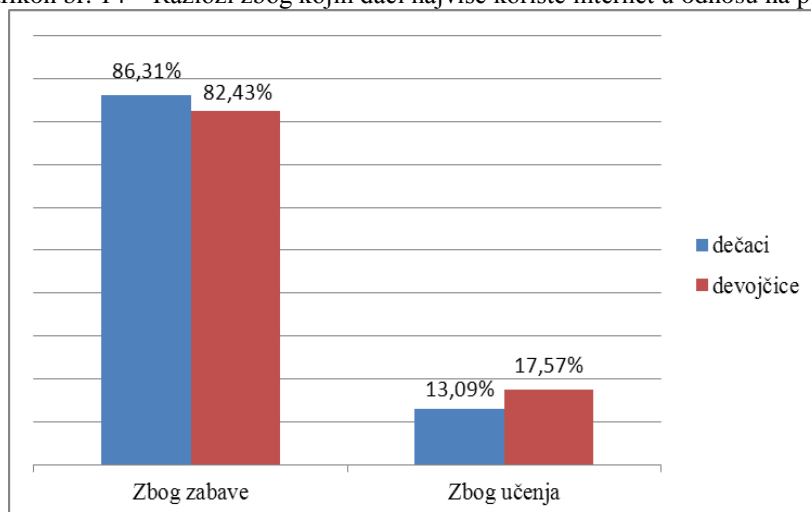
Grafikon br. 12 – Uspostavljanje novih socijalnih kontakata on-line i u stvarnom životu u odnosu na polove

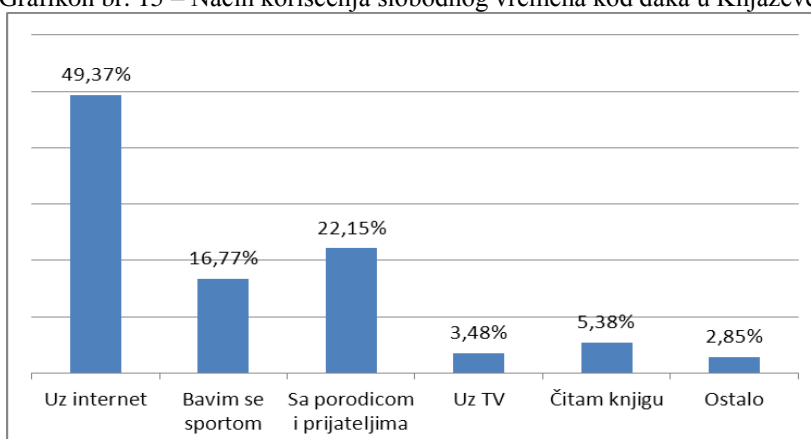
Grafikon br. 13 – Razlozi zbog kojih đaci najviše koriste internet.

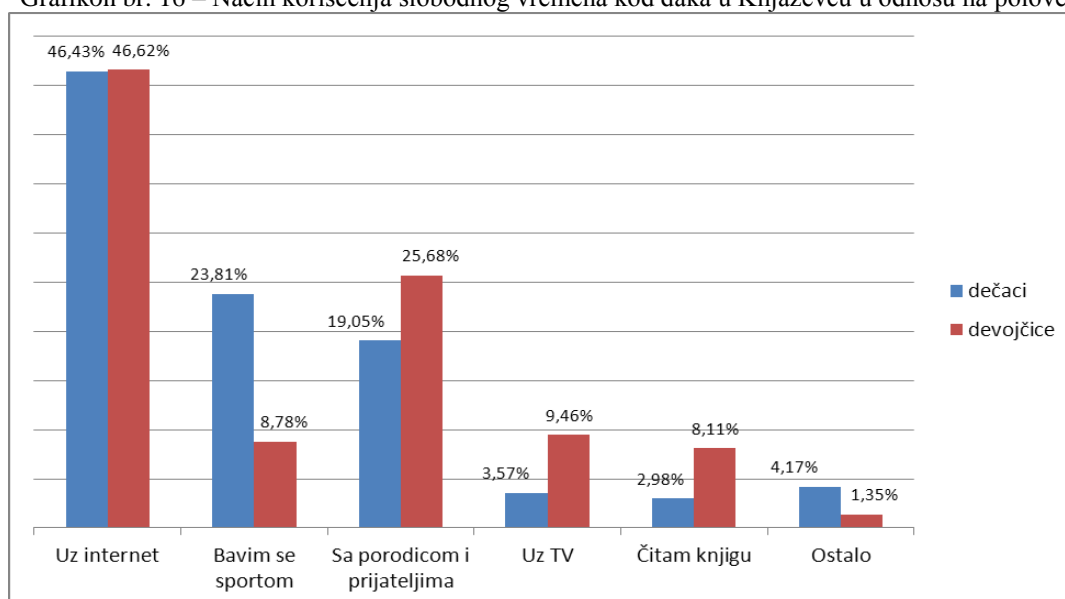
Grafikon br. 14 – Razlozi zbog kojih đaci najviše koriste internet u odnosu na polove

Grafikon br. 15 – Način korišćenja slobodnog vremena kod đaka u Knjaževcu

Grafikon br. 16 – Način korišćenja slobodnog vremena kod đaka u Knjaževcu u odnosu na polove

DISKUSIJA

Sredinom devedesetih godina 20. veka dolazi do uvođenja pojma internet zavisnosti, koji je prvobitno dat od strane američke autorke Kimberli Jang [4, 5]. Međutim, do prepoznavanja ponašanja koje danas nazivamo internet zavisnošću, uz pojavu nekoliko različitih gledišta autora na mehanizme njenog nastanka i održavanja, dolazi već nekoliko decenija ranije. Pojava internet zavisnosti je bila opisivana putem različitih pojmova poput opsesivno-kompulzivnog poremećaja, problematične, patološke upotrebe interneta i slično. Naučna i stručna javnost je i danas podeljena u vezi sa priznavanjem pojma internet zavisnosti i njegovim razgraničenjem u odnosu na druge, usko srodne pojave, poput zloupotrebe interneta, prekomerne upotrebe interneta i drugo [4, 5].

Internet ima pozitivan i negativan uticaj na savremeno društvo. Koristi se radi zabave i igre, druženja, učenja, uz njega dosta ljudi provodi slobodno vreme, a služi i kao izvor informacija. Internet je popularan zato što pruža osećaj samostalnosti, nezavisnosti, pruža mnoštvo kratkih, konkretnih informacija, pruža mnoštvo korisnih i brzih usluga, zabavan je, jednostavan i lako dostupan, pruža mogućnost komunikacije sa velikim brojem ljudi, pruža mogućnost kreativnosti i inovativnosti, pruža anonimnost korisniku [6].

Internet deluje pozitivno kroz zabavu i igru tako što je izvor radosti, razvija stvaralaštvo i kreativnost, podstiče intelektualni razvoj, razvija reflekse, motoričke sposobnosti, takmičarski duh, društvenost, dok negativno utiče tako što može da izazove zavisnost, nasilničko ponašanje, agresivnost, socijalnu izolaciju, povučenost, fizičku neaktivnost, zaostatak u razvoju, opterećenje i naprežanje, popuštanje u školi, bežanje od stvarnosti u virtualni svet, pesimizam, pasivnost. Mudrost u odgovarajućem izboru i doziranju sadržaja može pomoći da se izbegnu negativni uticaji [6].

Uz pomoć interneta družimo se preko e-mail-ova, četovanja, foruma, blogova, profila ličnosti, stranica za upoznavanje. Pozitivan uticaj interneta na druženje ispoljava se tako što utiče na obnavljanje i održavanje kontakata, međusobnu saradnju i podršku, razmenu ideja i informacija, na širenje mreže poznanstava, razvijanje samopouzdanja. Negativan uticaj na druženje se ispoljava tako što se ljudi prebrzo, presnažno emocionalno vezuju, stvaraju iluzije o poznavanju druge osobe, mogu da se lažno predstavljaju; može doći do krađe identiteta, zlostavljanja, ucene, stvaranja zavisnosti, opasnosti od pornografije, pedofilije [6].

Pozitivno delovanje interneta na učenje ispoljava se u edukaciji bez granica, koja je brza, informacije su dostupne, selektivne, raznovrsne, ali na taj način se gube navike za čitanjem i mogu se dobiti pogrešne informacije. Učenje preko interneta je dostupno posredstvom raznih enciklopedija, tematskih sajtova, kurseva, programa, konferencija. Veliki broj knjiga je dostupan u elektronskoj verziji. Uz pomoć interneta se preko dnevnih portala, sajtova sa vestima, tematskih sajtova, reklama informišemo. Pored pozitivnog uticaja na opštu informisanost, na taj način može doći i do dezinformacija, širenja propagandi, uticaja sekta [2, 7].

Štetna upotreba ili zloupotreba interneta se karakteriše upotrebom interneta duže od šest sati dnevno u vidu sklapanja virtuelnih prijateljstava, igranjem on-line igrice, opsednutošću sajber seksom, kompulzivnim surfovanjem, pretraživanjem po internetu. Da bi se neka osoba nazvala internet zavisnikom potrebno je da ispuni pet ili više od osam navedenih kriterijuma u trajanju od šest meseci:

- okupiranost objektom zavisnosti;
- tolerancija na upotrebu interneta (smanjeno zadovoljstvo vremenom koje se obično provodi na internetu, potreba za stalnim povećanjem vremena na internetu);
- pojava simptoma apstinencijalne krize pri pokušaju smanjenja upotrebe ili pri lišavanju interneta (anksioznost, depresija, razdražljivost);
- nemogućnost kontrole nad upotrebom interneta (neuspeli pokušaji da se smanji vreme ili prekine upotreba interneta);
- na internetu se ostaje duže ili mu se pristupa češće nego što je planirano;
- pojava problema u socijalnim odnosima, u školi, na poslu, usled upotrebe interneta;
- skrivanje realnog vremena koje se provodi na internetu (obmanjuju se porodica, kolege, terapeut);
- percipiranje interneta kao načina da se pobjegne od problema (anksioznost, tuga, krivica i slično) [4,5].

Prema istraživanju sprovedenom u knjaževačkim školama, korišćenje interneta kod đaka je veoma česta pojava, jer čak 99,37% koristi internet, skoro podjednako i dečaci i devojčice. Manje mladih Amerikanaca korisi internet nego što to čine njihovi vršnjaci u Češkoj, Kanadi, Britaniji, pokazuje istraživanje sprovedeno u trinaest svetskih zemalja. Ovo istraživanje sprovedeno je na inicijativu Centra za digitalnu budućnost među tinejdžerima uzrasta od 12 do 14 godina. Prema dobijenim rezultatima, 100% mladih Britanaca koristi internet, zatim slede Izrael sa 98%, Češka sa 96% i Kanada sa 95%. Naprotiv, samo 88%

Amerikanaca istog uzrasta koristi internet, a sledi Mađarska, gde 70% mladih koristi internet [8]. Podaci za Srbiju iz istraživanja od aprila 2012. ukazuju da 34% dece koristi internet konstantno, a 46% dece koristi internet više puta u toku dana [9]. Rezultati iz knjaževačkog istraživanja pokazuju da duže od sat vremena na internetu provodi 64,87%, i to je veoma česta pojava među decom; 30-60 minuta na internetu provodi 26,90%, manje od 30 minuta provodi 7,60% dece, dok na internetu ne provodi svoje vreme svega 0,63% učenika. Od toga devojčice u većem broju duže u toku dana koriste internet. Ponašanje zaječarskih srednjoškolaca ispitivale su kolege 2010. godine. Rezultati su pokazali da ispred kompjutera sat vremena i manje, dnevno, u toku radne nedelje provodi 72% učenika medicinske škole i 41% gimnazijalaca, dok između 2 i 4 sata provodi 22% medicinara i 47% gimnazijalaca [10]. Slično istraživanje rađeno je među novosadskim đacima od strane dr Branislave Stanimirov, čiji rezultati pokazuju da na internetu dnevno više od sat vremena provodi 48,25% učenika [9]. Upoređivanjem rezultata u knjaževačkim, zaječarskim i novosadskim školama, dolazi do zaključka da knjaževački đaci duže vremena provode za računarem. Svakog dana u Knjaževcu internet koristi 82,59% dece, nekoliko puta nedeljno 16,46%, jednom mesečno internet koristi 0,32% dece, dok nikada ne koristi internet svega 0,63%, i to skoro približno isto i dečaci i devojčice. Trećina ispitivane dece u Knjaževcu zbog korišćenja interneta, noću redovno ne spava (30,38% dece), a pravilan kontinuiran san je neophodan za pravilan rast i razvoj dece [11]. Svako četvrto dete u knjaževačkim školama zapostavlja školske obaveze i to njih 22,78%, a porodične obaveze zapostavlja 15,19% ispitanika. Dečaci u Knjaževcu češće radi interneta zapostavljaju školske i porodične obaveze, dok devojčice manje spavaju radi interneta. U Novom Sadu, rezultati iz istraživanja dr Stanimirov pokazuju da u toku večeri i kasno noću ne spava 32,16% ispitanika, a da je zapostavljanje školskih obaveza zbog interneta prisutno kod 27,56% učenika. Svesnost da zanemaruju svoje školske i porodične obaveze potvrdilo je 43,52% učenika [9]. Po istraživanju u Crnoj Gori, 30% dece (svako treće dete) ne spava redovno zbog interneta. Školske obaveze u Crnoj Gori zapostavlja 15% učenika [12]. Dobijeni podaci nam ukazuju da su loše navike vezane za korišćenje interneta, kao što su neredovan san, zapostavljanje školskih i porodičnih obaveza, rasprostranjene u istom obimu na teritoriji Knjaževca, u Novom Sadu i Crnoj Gori.

Fejsbuk profil ima 92,41% dece u Knjaževcu (60,76% ima profil samo na fejsbuku, a na fejsbuku i još nekoliko socijalnih mreža profil ima 31,65% dece). Devojčice u Knjaževcu češće od dečaka imaju profile na više društvenih mreža. U Srbiji, na fejsbuku, 96,3% dece ima svoj profil [9], tako da su podaci za Srbiju i Knjaževac slični. Od zemalja u okolini, u Bosni, 100% dece ima Fejsbuk profil [7]. Sportom se profesionalno ili rekreativno bavi 54,75% dece, nešto malo više od polovine dece u knjaževačkim školama. Dečaci su ti koji se u knjaževačkim školama češće bave sportom. Uz internet svoje slobodno vreme provodi 49,37% ispitanika, sportom se u slobodno vreme bavi njih 16,77% đaka, u društvu sa porodicom i prijateljima slobodno vreme provodi 22,15% dece, a uz TV program to čini 3,48% dece; knjige u slobodno vreme čita 5,38% dece, dok se ostalim aktivnostima bavi 2,85% dece. Devojčice u Knjaževcu češće, u odnosu na dečake, čitaju knjige, gledaju televizijski program i družu se sa porodicom i prijateljima, dok dečaci češće, u odnosu na devojčice, slobodno vreme provode baveći se sportom. Deca se otuđuju od ljudi u realnom životu, jer svoje slobodno vreme najviše provode uz internet. Više bi trebalo da se bave sportom, jer po preporukama Svetske zdravstvene organizacije, deca bi trebalo svakog dana bar 60 min. da se bave umerenom fizičkom aktivnošću koja povoljno deluje na njihov pravilan rast i razvoj [13]. Melissa C. Nelson sa saradnicima, u studiji praćenja fizičke aktivnosti i vreme provedeno za kompjuterom od rane do srednje adolescencije, ustanovila je da se fizička aktivnost smanjuje, a povećava vreme provedeno za kompjuterom, što je naročito izraženo kod adolescenata (povećanje od 10,4h na 15,2h nedeljno) [10, 14].

Svoj krug realnih prijatelja je uz pomoć interneta proširilo 66,46% učenika, i to približno u istom procentu i devojčice i dečaci, u knjaževačkim školama. To je dobra strana interneta (širenje socijalnih kontakata). Ali, takav vid sklapanja prijateljstava nosi veliki rizik. Profile na socijalnim mrežama mogu da zloupotrebljavaju pedofili, kriminalci, tako da svako upozavanje sa nepoznatom osobom preko interneta nosi veliki rizik po osobu koja se upušta u takve socijalne kontakte [7, 15]. Đaci najviše koriste internet radi zabave, njih 84,49%, dok radi učenja, saznanja o nečem novom to čini 15,51% đaka. Tako su se izjasnili u prilično istom procentu i dečaci i devojčice. Ako se pogledaju rezultati sličnih, stranih studija (Ybarra, 2006), kao i studija koje se bave uticajem kompjutera, kompjuterskih igrica, mobilnih telefona (Ha i sar, 2007), može se uočiti da taj podatak

nije nov i neočekivan, jer je upravo najmlađa populacija pod najvećim pritiskom i uticajem ovih vrsta masovnih medija, a da se usled specifičnosti razvojnog perioda i procesa socijalizacije lako pronalaze sadržaji i onlajn aktivnosti koji će im ispuniti vreme i zadovoljiti neke od izraženih personalnih potreba (za druženjem, razumevanjem, empatijom, interesovanjima) [16, 17, 18].

Zavisnost od interneta je savremeni problem koji se sve više širi, posebno među mladima, kao i među radno sposobnim stanovništvom, a većina ljudi nije ni svesna ozbiljnosti i patologije ove vrste zavisnosti [19, 20].

ZAKLJUČAK

Upotreba interneta kod mladih u knjaževačkim osnovnim i srednjim školama je veoma česta pojava, i po količini vremena koju mladi provode uz internet, i po učestalosti zapostavljanja školskih i porodičnih obaveza zbog interneta. Veliki broj dece otuđuje se od ljudi iz realnog života i ostvaruje nove prijateljske kontakte uz pomoć interneta. Veoma je rizično sklapati takva poznanstva preko interneta sa koga mogu da vrebaju pedofili, kriminalci. Radi interneta se često zanemaruju porodica i bliski prijatelji, a deca se sve manje bave fizičkim aktivnostima. Zbog svega toga bi trebalo pojačati mere prevencije. Upoznavanje roditelja sa detetovim interesovanjima, upućivanje deteta na mogućnosti korisne upotrebe računara, softversko ograničenje računara bez detetovog znanja, pregled istorije korišćenja interneta i računarskih programa, razgovor o sajtovima koje dete posećuje i komentarisane njihovih dobrih i loših karakteristika.

Ipak, najbolje preventivno rešenje jeste učešće roditelja u dečijim aktivnostima i njihovo neumorno upućivanje dece na to da sama nauče da prave razliku između dobrog i lošeg. Mnogo je načina da zlonamernici priđu deci, a sama deca bi, uz pomoć roditelja, trebalo da nauče da ih prepoznaju već u početnom stadijumu, i to na generalnom nivou, te da odlučno od sebe odbijaju takve kontakte.

Društvena zajednica, mediji, zdravstveni i prosvetni radnici treba da učestvuju u edukaciji stanovništva, pre svega dece, o pravilnoj i bezbednoj upotrebi interneta. Internet je postao deo života svakog savremenog čoveka u 21. veku, ali na pravilan način treba da se dozira i upotrebljava.

LITERATURA

1. Danas.rs [homepage on internet]. Beograd: Zavisnost od interneta-sajber generacija (12. 12. 2012. 18h, 53min).

2. Bezbedannet.wordpress.com [homepage on internet]. Sombor: Intervju:bezbedan internet (06. 06. 2013). Dostupno na: <http://bezbedannet.wordpress.com>
3. Stetoskop.info.rs [homepage on internet]. Niš: Zavisnost od interneta (2014). Dostupno na: <http://stetoskop.info/Zavisnost-od-interneta-4867-s9-content.htm?b6>
4. Kovačević-Lepojević M. Pojam i karakteristike internet zavisnosti. Specijalna edukacija i rehabilitacija 2011; 10 (4): 615-631.
5. Young K. Internet Addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. American Behavioral Scientist 2004; 48 (4): 402-415.
6. Portal.skola.ba [homepage on internet] Sarajevo: Internet i mladi (03. 02. 2012). Dostupno na: <http://portal.skola.ba/start/Roditelji/Savjeti/tabid/118/id/2395/Default.aspx> 03.2.2012.
7. Tapavički Duronjić T; Pribišev Beleslin T. Djeca i internet. Dostupno na: <http://www.djeca.rs.ba/uploaded/Internet%20i%20djeca.%203.pdf>
8. Mc.rs [homepage on internet]. Beograd: Mladi Amerikanci nisu najveći surferi (novembar 2008). Dostupno na: <http://www.mc.rs/code/navigate.aspx?Id=155624>
9. Stanimirov B. Internet savremeni stil života ili nova zavisnost. 45. Pedijatrijski dani Srbije sa međunarodnim učešćem Zbornik radova. 2013; 183-184.
10. Kostić M. Stil i način života učenika srednjih škola u Zaječaru. Timočki medicinski glasnik 2010; 35 (3-4) 64-70.
11. Roditeljportal.com [homepage on internet] Beograd: Neredovan odlazak dece na spavanje utiče na ponašanje (01.11.2013). Dostupno na: <http://www.roditeljportal.com/clanak/vaspitanje/neredovan-odlazak-dece-na-spavanje-utice-na-ponasanje.htm>.
12. Đurović Lj. Novi stilovi života-nove bolesti zavisnosti. Dostupno na: <http://www.dzpg.me/wp-content/uploads/2012/11/Novi-stilovi-zivota.pdf> 28. 02. 2014.
13. Savremenisport.com [homepage on internet]. Beograd: Pozitivni aspekti sporta i fizičke aktivnosti (2014). Dostupno na: http://www.savremenisport.com/Medicina_Pozitivni_aspekt_i_sporta_i_fizicke_aktivnosti.html.
14. Nelson MC, Neumark-StzainerD, Hannan PJ., Sirard JR, and Story M. Longitudinal and Secular Trends in Physical Activity and Sedentary Behavior During Adolescence Pediatrics 2006; 118 (6): 1627-1634.
15. Kliknibezbedno.rs [homepage on internet]. Beograd: Kako prepoznati da upotreba interneta ugrožava vaše dete (2009). Dostupno na: <http://www.kliknibezbedno.rs>
16. Hinić D. Korisnički profile internet zavisnika u Srbiji. Psihologija 2008; 41 (4): 435-453.
17. Ybarra, M. The Role of Adolescent Depressive Symptomatology in Internet Experiences. Baltimore, Johns Hopkins University, 2006.
18. Ha J. H. Depression and Internet Addiction in Adolescents. Psychopathology 2007; 40 (6): 424-430.
19. Jović J, Đinđić N. Uticaj dopaminergičkog sistema na zavisnost od interneta. Acta Medica Medianae 2011; 50 (1): 60-66.
20. Koh YS. Development and application of K-scale as diagnostic scale for Korean Internet addiction. International symposium on the counselling and treatment of youth Internet addiction. National Youth Commission 2007; 294.

Rad je osvojio nagradu Naučnog odbora XXXIII Timočkih medicinskih dana u kategoriji „radovi mladih autora“ za najbolji originalni rad